

Målnummer:	T3354-13	Avdelning:	1
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2014-12-23		
Rubrik:	En resenär bokade en flygresa genom en resebyrå. Sedan biljett hade ställts ut hos ett flygbolag beviljade resebyrån anstånd med betalningen. På grund av flygbolagets konkurs kunde resan inte genomföras. Resebyrån har ansetts vara förmedlare av resan och inte part i reseavtalet. Resenären har mot resebyråns betalningskrav ansetts, på grund av att en konsumentkredit lämnats, kunna göra samma invändning mot resebyrån som mot flygbolaget.		
Lagrum:	2 §, 4 § och 29 § konsumentkreditlagen (2010:1846)		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none">• NJA 1914 s. 318• NJA 1927 s. 573• NJA 1986 s. 136		

REFERAT

Skaraborgs tingsrätt

OneTicketAway AB väckte vid Skaraborgs tingsrätt talan mot M.F. och yrkade att hon skulle förpliktas att utge 20 280 kr jämte ränta till bolaget.

M.F. bestred käromålet.

Tingsrätten (lagmannen Anna-Karin Lundberg) anförde i dom den 25 juli 2012 bl.a. följande.

OneTicketAway AB har utvecklat grunden för talan enligt följande. OneTicketAway AB är inget resebolag utan ett företag som förmedlar resor till kunder. M.F. har kontaktat OneTicketAway AB för att beställa en flygresa för sex personer genom dem. Kostnaden för flygresan uppgick till 20 280 kr. M.F. har gjort beställningen i egenskap av företrädare för samtliga sex personer i hennes tänkta resesällskap och har uppträtt som fullmaktshavare i förhållande till OneTicketAway. Därmed är M.F. i egenskap av fullmäktig ansvarig i förhållande till OneTicketAway AB enligt 2 kap 10 § avtalslagen. M.F. har ringt OneTicketAway och bland annat gett dem i uppdrag att förskottera betalningen av resan, vilket även skedde den 2 februari 2012. Dagen efter detta gick flygbolaget Malév, som resan bokats hos, i konkurs. OneTicketAway AB har inte fått ut någon ersättning i samband med konkursen och har inte heller haft någon försäkring som täckt bolagets förluster eftersom någon sådan försäkring inte finns att tillgå. Det är vanligt förekommande att resebokaren får agera bank på detta vis och att slutkunden i efterhand ersätter resebokaren för dennes utlägg. OneTicketAway AB har således gjort ett utlägg om 20 280 kr, vilket är det kapitalbelopp man kräver M.F. på.

M.F. har utvecklat grunden för bestridandet enligt följande. Hennes bekant R.E. blev bjuden på ett bröllop i Kroatien och frågade henne om hon ville följa med. Totalt var de sex personer i sällskapet som skulle resa ner. Det bestämdes att hon skulle sköta bokningen eftersom hon hade mer erfarenhet av detta, men att var och en skulle betala resan själv redan från början för att var och en också skulle kunna avbeställa vid sjukdom. Enligt branschpraxis beställer inte resebolagen resor innan slutkunden har betalt. OneTicketAway AB beställde dock resan av flygbolaget den 2 februari 2012 trots att betalning inte erlagts och den 3 februari 2012 ringde J.Å. och krävde att hon skulle betala för hela sällskapets biljetter. Hon fick då veta att flygbolaget gått i konkurs. Hon har därefter varit i kontakt med bland annat konsumentvägledare och har fått beskedet att hon inte är skyldig att betala eftersom hon inte kunnat få någon motprestation. Konsumentkreditlagens bestämmelser om stoppningsrätt bör vidare kunna tillämpas analogt. Även köplagen innehåller bestämmelser som

ger part rätt att häva köp under vissa förhållanden. Därtill finns regler som ger konsumenten ångerrätt om vissa förhållanden uppfylls. Hon bör därför inte vara tvungen att fullgöra sin del av avtalet när hon redan innan visste att motparten inte kunde fullgöra sin del av avtalet.

Trots att hon anses vara beställare är hon inte betalare. Hon hade ingen fullmakt för de övriga resenärerna utan har bara hjälpt till med bokningen. Hon har inte begärt att OneTicketAway AB skulle betala något förskott till flygbolaget. - - -. OneTicketAway AB skickade en faktura på hela beloppet, 20 280 kr, till henne vilken hon bestred. Bolaget skickade då en kreditfaktura till henne. R.E. krävdes därefter på betalning för övriga fem resenärer. - - -.

Domskäl

OneTicketAway AB har åberopar mailkorrespondensen mellan M.F. och J.Å. samt bifogade fakturor som bevisning. Som muntlig bevisning har åberopats förhör under sanningsförsäkran med J.Å.

M.F. har åberopat tidigare ingivna handlingar som skriftlig bevisning. Som muntlig bevisning har åberopats förhör under sanningsförsäkran med M.F. samt vittnesförhör med R.E.

- - -.

Tingsrätten gör följande bedömning.

Tingsrätten prövar först frågan om M.F., som käranden påstår, är betalningsskyldig för samtliga flygbiljetter genom att ha uppträtt som fullmaktshavare.

Med fullmakt menas att en person uppträder på en annan persons vägnar så att rättsverkningarna direkt träffar huvudmannen, medan den rättshandlande själv står helt utanför rättsförhållandet. Om M.F. således haft fullmakt från de övriga resenärerna så hade det betytt att hon bundit dem i förhållande till OneTicketAway AB, men det hade inte nödvändigtvis betytt att hon hade blivit betalningsskyldig för samtliga biljetter. Av betydelse är istället om M.F. hos OneTicketAway AB gett uttryck för att hon beställt biljetter även för annans räkning.

Käranden har inte förmått visa att M.F. uppträtt som fullmaktshavare gentemot dem. Det har istället framkommit genom den muntliga bevisningen att M.F. fått i uppdrag att vara kontaktperson för samtliga resenärer och varit den som rent faktiskt beställt biljetterna. Av den mailkonversation som båda parter åberopat framgår att man diskuterat namnen på övriga resenärer samt hur de skulle betala. Klart är att de skulle betala var för sig genom betalkort för att erhålla avbeställningsskydd. J.Å. på OneTicketAway AB måste således ha förstått att M.F. gjorde beställningen av flygbiljetterna inte för egen del utan även för andra resenärernas räkning. Hon kan därmed inte bli betalningsskyldig för mer än sin egen biljett.

Det ska anmärkas att även kärandebolaget synes ha haft uppfattningen att M.F. enbart skulle betala för sin biljett då hon erhållit en kreditfaktura på 20 280 kr samt att faktura skrivits ut på M.F. avseende 3 380 kr, medan faktura utställts till R.E. på fem biljetter till ett sammanlagt pris av 16 900 kr.

Nästa fråga är då om M.F. är skyldig att erlagga betalning med 3 380 kr för sin flygbiljett.

I målet är ostridigt att OneTicketAway AB den 2 februari 2012 beställde de aktuella biljetterna hos flygbolaget Malév, som försattes i konkurs dagen därpå. Det är genom J.Å:s utsaga visat att OneTicketAway AB haft utlägg för biljetterna då de betalat in ett förskott om 20 280 kr. Emellertid finns ingen bevisning som talar för att M.F. begärt att en förskottsbetalning skulle ske. Hon har enligt fakturor haft på sig till den 12 februari 2012 att betala för resan.

På det aktuella förhållandet gäller varken köplagen eller konsumentköplagen. Tingsrätten anser dock att en analog tillämpning av den stoppningsrätt som finns vid befarat avtalsbrott enligt de nämnda lagarna kan göras. Möjlighet finns således att vidta åtgärder innan ett fullbordat avtalsbrott föreligger, om det finns anledning att befara att det kommer att inträffa. Enligt 61 § köplagen får en part inställa fullgörelsen och hålla inne sin prestation när det efter köpet

visar sig i hög grad sannolikt att den andra parten inte kommer att uppfylla en väsentlig del av sina förpliktelser. I aktuellt fall är det M.F. med medresenärer och OneTicketAway AB som är avtalsparter. M.F. har redan den 3 februari 2012 fått veta att flygbolaget Malév gått i konkurs. Då hon förstått att OneTicketAway AB aldrig skulle kunna prestera enligt avtalet anser tingsrätten att hon haft rätt att i analogi med köplagens regler hålla inne sin betalning. Hon är således inte skyldig att erlägga någon betalning till käranden varför käromålet i sin helhet ska ogillas.

Domslut

Käromålet ogillas.

Göta hovrätt

OneTicketAway AB överklagade i Göta hovrätt och yrkade bifall till käromålet.

M.F. motsatte sig att tingsrättens dom ändrades.

Hovrätten (hovrättslagmannen Mats Lundeholm, hovrättsrådet Lena Bång och tf. hovrättsassessorn Martina Bozzo, referent) anförde i dom den 30 maj 2013 följande.

Hovrättens domskäl

Parterna har i hovrätten åberopat samma grunder, omständigheter och bevisning som vid tingsrätten. Därtill har resebyrån åberopat ett rättsutlåtande från Svenska Resebyråföreningen. Den muntliga bevisningen har lagts fram genom uppspelning av ljud och bildupptagningarna från förhören vid tingsrätten.

Hovrätten gör följande bedömning.

Hovrätten finner genom det åberopade utdraget tillsammans med J.Å:s uppgifter utrett att resebyrån har bokat och därefter betalat sex flygbiljetter till ett värde av 20 280 kr.

Den första frågan hovrätten därefter har att ta ställning till är M.F:s roll vid beställningen av biljetter; om hon åtagit sig ett ansvar för samtliga flygbiljetter eller endast sin egen.

Av utredningen i målet framgår att M.F. haft övriga resenärers uppdrag att beställa de aktuella flygbiljetterna och att så också har skett den 1 februari 2012. Enligt hovrättens bedömning visar emellertid mailkonversationen att det överenskommits mellan M.F. och resebyrån att hon visserligen beställde biljetterna men att hon inte personligen skulle betala dem utan att var och en skulle betala sin biljettkostnad. I enlighet härmed har resebyrån upprättat ett inbetalningskort för varje resenär. Därtill kommer att resebyrån, sedan M.F. bestritt fakturan på beloppet 20 280 kr, krediterat fakturan och skickat en faktura för fem biljetter till R.E. och en faktura på 3 380 kr till M.F. Mot denna bakgrund kan M.F. inte anses ha ett ansvar gentemot resebyrån för mer än den egna biljetten.

Hovrätten övergår därefter till att pröva om M.F. är skyldig att betala 3 380 kr till resebyrån, trots att resan på grund av flygbolagets konkurs inte kunde företas.

Resebyrån har gjort gällande att M.F:s betalningsskyldighet uppkom när hon bokade resan av J.Å. Resebyråns uppgift, om att den varit tvungen att förskottera biljettpriset för att kunna tillhandahålla biljett till avtalat pris, får godtas. M.F. har invänt att hon inte upplystes om detta förhållande utan var av uppfattningen att biljetterna endast reserverades och skulle skrivas ut först efter att biljetterna betalats av resenärerna. Av den åberopade mailkonversationen framgår dock att J.Å. den 2 februari 2012 upplyst M.F. om att "full betalning på alla biljetter" skulle ske omgående när hon skrev ut dem och att hon vid samma tidpunkt också skickade biljetterna till M.F. M.F. frågade då om priset var detsamma som dagen innan och bad J.Å. att maila biljetterna till henne. Hon får därmed anses ha gett klartecken till resebyrån att för hennes räkning förvärva biljetterna till det aktuella priset, vilket resebyrån gjort. M.F. har också ostridigt mottagit biljetterna på sin mail. Resebyråns uppdrag gentemot M.F. har varit att beställa en flygresa och vidarebefordra biljetter för

densamma. Detta har resebyrån fullgjort.

En för målet central fråga är vilka som är avtalsparter när en resenär vänder sig till en resebyrå, av nu aktuellt slag, och beställer en biljett för färd med ett visst flygbolag. Tingsrätten har för sin del funnit att det är M.F. och resebyrån som är avtalsparter. Hovrätten gör i den delen en annan bedömning. I likhet med vad som anges i det i hovrätten åberopade rättsutlåtandet finner hovrätten att avtalet om flygtransport inte sluts mellan resenären och resebyrån utan mellan resenären och flygbolaget. Med detta synsätt agerar resebyrån som mellanman.

Vilka invändningar som med framgång kan riktas mot en mellanman beror på mellanmannens roll. I förevarande fall, där resebyrån enligt utredningen haft att betala för biljetterna för att kunna vidarebefordra dem till M.F. till avtalat pris, anser hovrätten att resebyrån endast haft en förmedlande roll som inkluderat uppdrag för såväl flygbolaget som M.F. Som nyss angetts anser hovrätten att resebyråns uppdrag gentemot M.F. har slutförts genom att man bokat, betalt och tillhandahållit M.F. biljetten. Resebyrån har då rätt till den avtalade ersättningen och M.F. kan inte gentemot resebyrån åberopa att flygbolaget inte skulle komma att tillhandahålla någon flygresä. M.F. är därför betalningsskyldig för den biljett som hon själv skulle betala.

Hovrättens domslut

Hovrätten ändrar tingsrättens dom på så sätt att M.F. förpliktas att till OneTicketAway AB utge 3 380 kr jämte ränta.

Högsta domstolen

M.F. överklagade hovrättens dom och yrkade att HD skulle ogilla OneTicketAway AB:s talan i dess helhet.

OneTicketAway AB motsatte sig att hovrättens dom ändrades.

HD avgjorde målet efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Cecilia Hartman, föreslog i betänkande följande dom:

Skäl

Bakgrund

- - -.

Parternas talan och frågan i HD

- - -.

5. Frågan i HD är i det följande om M.F. ska betala OneTicketAway (OTA) för den egna biljetten.

6. M.F. har hos HD närmare preciserat sin talan genom att göra gällande att hon beviljades kredit genom OTA:s faktura och att hon därför, med stöd av konsumentkreditlagen (2010:1846), har haft rätt att göra invändningar mot OTA.

Resebyrås ställning

7. I den juridiska litteraturen har resebyråer allmänt sett ansetts ha ställning som mellanmän i reseavtalet mellan resenär och transportör (jfr t.ex. Lars Gorton, Transporträtt. En översikt, 2 uppl. 2003, s. 121 och även bl.a. Göran Lambertz, Köp, tjänster och andra avtal i Svensk rätt - en översikt, 2001, s. 227 ff., på s. 250, samt Anders Eriksson, Flygpassagerares rättigheter, 2013, s. 159). Även praxis från Allmänna reklamationsnämnden har haft detta som utgångspunkt (se t.ex. nämndens beslut den 2 september 2010 i ärende 2010-1256 och den 19 november 2013 i ärende 2013-07406).

8. Som mellanman utgör resebyrån en förmedlande länk mellan resenären och transportören och är alltså inte själv part i reseavtalet med resenären. Detta innebär att resebyrån normalt endast är ansvarig gentemot resenären för

byråns egen försummelse vid utförandet av förmedlingsuppdraget.

9. Det finns emellertid situationer då resebyrå kan få ställning av part i reseavtalet med resenären. I detta sammanhang kan noteras vad som anges i förarbetena till lagen (1992:1672) om paketresor. Det anges här att en återförsäljare - dvs. i paketreselagen den som säljer eller marknadsför paketresor som organiseras av någon annan såsom arrangör - vanligen inte är part i avtalet med resenären. Enligt allmänna avtalsrättsliga grundsatser kan dock så bli fallet, enligt förarbetena, bl.a. om återförsäljaren träffar ett avtal med resenären och därvid inte klargör för denne att han avser att träffa avtalet för arrangörens räkning och inte för egen räkning, samt detta inte heller framgår på något annat sätt. (Prop. 1992/93:95, s. 27 och 77.)

10. Vid bokning av flygbiljetter genom en resebyrå, dvs. i en situation då paketreselagen inte är tillämplig, torde i allmänhet de yttre omständigheterna vara sådana att det måste stå klart för resenären att resebyrå inte är part i reseavtalet, även om resebyrå inte särskilt påtalar detta förhållande. Resebyrå kan dock bli part i reseavtalet med resenären ifall resebyrå t.ex. agerar självständigt i förhållande till transportörens avtalsvillkor, ger en egen rabatt eller gör egna utfästelser.

Konsumentkreditlagen och fakturakredit

11. Konsumentkreditlagen gäller enligt 1 § kredit som en näringsidkare lämnar eller erbjuder en konsument. Ett kreditköp är enligt 2 § bl.a. ett köp av en tjänst som finansieras genom en kredit som lämnas av annan kreditgivare än säljaren, om tjänsten anges i kreditavtalet. Ett sådant avtal kan t.ex. vara ett avtal om betalningsansånd. Det krävs enligt förarbetena att tjänsten kan identifieras genom kreditavtalet. Vidare anger förarbetena att begreppet tjänst omfattar bl.a. resor. (Prop. 2009/10:242 s. 87.)

12. Lagen är i princip tillämplig på s.k. fakturakrediter, dvs. sådana kortfristiga krediter som är avsedda att finansiera ett köp av en vara eller tjänst som kreditgivaren tillhandahåller konsumenten (a. prop. s. 39 f. och 88 f.). I 4 § första stycket görs dock undantag från en stor del av lagens bestämmelser för sådana kortfristiga krediter. Köparens rätt att framställa invändningar vid kreditköp enligt 29 § är emellertid inte undantagen. Enligt detta stadgande får köparen framställa samma invändningar på grund av köpet mot kreditgivarens krav på betalning som köparen kan göra mot säljaren.

Bedömningen i detta fall

13. Utgångspunkten är att OTA, som resebyrå, har haft ställning som mellanman och som sådan fått till stånd reseavtalet mellan M.F. och Malév. OTA:s uppgift har varit att beställa och förmedla en flygbiljett till M.F. och inte - som M.F. har gjort gällande - att förmedla en flygresan med ansvar för reseavtalets fullgörande.

14. OTA har till M.F. endast förmedlat flygbiljetter, vilka inte har ingått i någon paketresa. OTA:s firmanamn har inte kunnat förknippas med Malévs. Det har inte framkommit några andra omständigheter vid bokningen som skulle kunna ha gett sken av att OTA ingick avtalet om flygresan som part. OTA har därför inte, vid förmedlingen av enbart flygbiljetter, särskilt behövt påtala att resebyrå endast agerade som mellanman för att inte bli part i reseavtalet.

15. Det har heller inte framkommit att OTA har agerat självständigt i förhållande till Malévs avtalsvillkor på sätt som skulle innebära att OTA har blivit part i reseavtalet med M.F.

16. Som mellanman skulle OTA ha kunnat få ersättning för sitt utlägg om M.F. hade gett OTA i uppdrag att göra utlägget för hennes räkning. Även om M.F. skulle ha gett OTA ett sådant uppdrag har förhållandena varit sådana att OTA, som näringsidkare, gett M.F. kredit genom att ställa ut en faktura. M.F. har haft ställning som konsument. Köpet av tjänsten - dvs. flygresan med Malév - har kunnat identifieras genom kreditavtalet, i detta fall fakturan. OTA har alltså som kreditgivare beviljat M.F. anstånd med betalningen vid ett kreditköp enligt konsumentkreditlagen.

17. För frågan om OTA har lämnat M.F. kredit saknar det betydelse att resebyrå inte förrän efter fakturans förfallodag själv kom att erlägga betalning

via BSP eller att fakturans förfallodag inföll före planerad avresa - omständigheter som OTA har hävdade är av relevans.

18. Av 29 § konsumentkreditlagen följer att M.F., mot OTA:s krav på betalning, har kunnat framställa samma invändningar på grund av köpet som hon hade kunnat göra mot säljaren, Malév. Eftersom Malév inte skulle ha kunnat tillhandahålla flygresan hade M.F. kunnat vägra betalning. Denna invändning har hon alltså varit berättigad att göra även mot OTA som kreditgivare.

19. Hovrättens dom ska därför ändras på så sätt att OTA:s talan ska lämnas helt utan bifall.

HD:s avgörande

Med ändring av hovrättens dom i huvudsaken lämnar HD OneTicketAway AB:s talan helt utan bifall.

HD (justitieråden Ella Nyström, Gudmund Toijer, Martin Borgeke, Svante O. Johansson, referent, och Lars Edlund) meddelade den 23 december 2014 följande dom:

Domskäl

Bakgrund

1. M.F. och resebyråen OneTicketAway AB (OTA) hade under början av år 2012 kontakt per telefon och via e-post angående en resa till Kroatien. Den 2 februari 2012 bokade M.F. resan för vilken det samma dag ställdes ut sex flygbiljetter med flygbolaget Malév; en biljett var för M.F:s egen resa och övriga var för hennes medresenärer. För att kunna ställa ut biljetterna behövde OTA redovisa betalning för biljetterna till flygbolaget. Beloppet drogs från OTA:s konto den 22 februari 2012 genom IATA Billing and Settlement Plan (BSP). Av det totala priset avsåg 3 380 kr M.F:s biljett.

2. M.F. fick den 2 februari 2012 biljetterna med e-post från OTA. Samtidigt fick hon en faktura avseende kostnaden. Enligt fakturan skulle M.F. betala OTA senast den 12 februari 2012. M.F. betalade aldrig biljetterna.

3. Den 3 februari 2012 avbröt Malév all flygverksamhet och ställde in betalningarna. Bolaget försattes i konkurs den 14 februari samma år.

Parternas talan och frågan i HD

4. OTA väckte talan mot M.F. och yrkade att hon skulle betala resebyråen för det utlägg som byråen hade haft för biljetterna. Domstolarna har ansett att M.F. inte är ansvarig för kostnaden för de fem medresenärernas biljetter. Tingsrätten kom fram till att M.F. inte heller skulle betala för sin egen biljett. Hovrätten har emellertid bifallit OTA:s talan såvitt avser M.F:s egen biljett.

5. OTA har i HD gjort gällande att bolaget agerat enbart som förmedlare för flygbolaget, inte som part i reseavtalet. Vidare har OTA gjort gällande att bolaget i enlighet med uppdraget från M.F. har förskottat biljettkostnaden; någon kredit har däremot inte medgivits M.F.

6. M.F. har i HD anförts följande. OTA har genom sitt agerande blivit avtalspart i förhållande till M.F. när hon köpte resan. Hon behöver då inte betala för en prestation som inte utförts. OTA är i vart fall att anse som part i det kreditförhållande som uppkom genom att bolaget ställde ut fakturan. Hon har därmed, med stöd av konsumentkreditlagen (2010:1846), haft rätt att göra samma invändningar mot OTA som mot Malév. Om OTA är att betrakta som förmedlare har bolaget brustit i sin skyldighet att visa omsorg. I vart fall har bolaget haft i uppdrag att förmedla en rätt att genomföra flygresan. OTA har inte haft uppdrag att med egna medel köpa biljetterna.

7. En huvudfråga i målet är om OTA handlade för egen eller annans räkning när resan beställdes. Vidare ska det bedömas huruvida OTA har lämnat kredit till M.F. Om så är fallet blir nästa fråga vilka invändningar M.F. har rätt att göra mot OTA.

En resebyrås ställning

8. En resebyrå kan vara antingen förmedlare av ett reseavtal eller part i avtalet. Resebyråverksamhet utmärks typiskt sett av att resebyrån för annan förmedlar ett avtal. Avtalet ingås mellan, å ena sidan, en resenär och, å andra sidan, en transportör eller en researrangör. Dessa parter kommer genom resebyråns förmedling i ett avtalsförhållande med varandra. Om man ser till denna rent förmedlande roll har resebyrån i den juridiska litteraturen allmänt ansetts ha ställning som mellanman (jfr t.ex. Jan Steneby, *Reseavtalet*, 1981, s. 46 ff., Anders Beijer, *Passagerarbefordringsrätt*, 1995, s. 9, 33, 48 och 63, Lars Gorton, *Transporträtt*, 2 uppl. 2003, s. 121, Anders Eriksson, *Flygpassagerares rättigheter*, 2013, s. 159, Svante O. Johansson, *An Outline of Transport Law*, 2 ed. 2014, s. 154 f., jfr även prop. 1973:137 s. 84 och prop. 1992/93:95 s. 27). Även i vissa domstolsavgöranden och i praxis från Allmänna reklamationsnämnden synes denna uppfattning ha varit utgångspunkt. Som förmedlande länk i reseavtalet har resebyrån alltså inte ansetts vara part i avtalet. Detta innebär att resebyrån normalt är ansvarig gentemot resenären endast för försummelse vid utförandet av själva förmedlingsuppdraget.

9. Det finns emellertid situationer då en resebyrå kan få ställning som part i reseavtalet. Om resebyrån agerar självständigt i förhållande till transportörens avtalsvillkor, t.ex. genom att ge en egen rabatt eller göra egna utfästelser, talar det för att den agerar för egen räkning som part i reseavtalet. Frågan om resebyrån i övrigt intar partsställning måste bedömas utifrån allmänna avtalsrättsliga grundsatser.

10. Redan av förarbetena till avtalslagen framgår att det avgörande för om en fullmäktig handlar för annans eller egen räkning är om mellanmannen har handlat på ett sådant sätt att den gentemot vilken rättshandlingen företas har fått klart för sig att rättshandlingen ska grunda ett rättsförhållande mellan henne eller honom och huvudmannen. Har mellanmannen inte genom sitt uppträdande klargjort sin mening att handla i eget eller i annans namn, måste mellanmannen i allmänhet anses ha handlat i eget namn. (Se Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, 1914, s. 70 och NJA II 1915 s. 190.) Även i tidig rättspraxis har detta synsätt bekräftats (se bl.a. NJA 1914 s. 318 och NJA 1927 s. 573).

11. Rättsläget har uppfattats på så sätt att det föreligger en presumtion för att den som rättshandlar gör det för egen räkning (jfr Hugo Tiberg och Rolf Dotevall, *Mellanmansrätt*, 9 uppl. 1997, s. 44, Kurt Grönfors och Rolf Dotevall, *Avtalslagen*, 4 uppl. 2010, s. 120 samt Axel Adlercreutz och Lars Gorton, *Avtalsrätt I*, 13 uppl. 2011, s. 222). Presumtionen grundar sig på att det vanligaste är att en part handlar för egen räkning. För att presumtionen ska brytas krävs ett klargörande att så inte är fallet.

12. I detta sammanhang kan noteras att ett liknande synsätt på senare år har anlagts vid bedömning av försäljning av paketresor. I förarbetena till lagen (1992:1672) om paketresor anges att en återförsäljare - dvs. den som liksom en resebyrå säljer eller marknadsför paketresor som organiseras av någon annan såsom arrangör - vanligen inte är part i avtalet med resenären. Emellertid framhålls vidare att återförsäljaren enligt allmänna avtalsrättsliga grundsatser kan bli part. Detta anges vara fallet bl.a. om återförsäljaren träffar ett avtal med resenären och därvid inte klargör för denne att återförsäljaren avser att träffa avtalet för arrangörens räkning och inte för egen räkning, samt detta inte heller framgår på något annat sätt. (Se prop. 1992/93:95 s. 27 och 77.)

13. Den i målet aktuella situationen, där resor säljs för en transportör, är jämförbar med den situation där en återförsäljare säljer paketresor. Det är därför följdriktigt att den presumtion som gäller enligt allmänna avtalsrättsliga grundsatser tillämpas också vid avgörandet av om en resebyrå handlar för en transportörs eller för egen räkning. Fråga uppstår då vad som krävs för att presumtionen ska brytas.

14. Har mellanmannen inte klargjort sin ställning, och det alltså råder osäkerhet om denna, talar rättspraxis för att det är tillräckligt att medkontrahenten har insett eller bort inse det rätta förhållandet. Vidare kan det i vissa situationer ha varit underförstått eller förutsatt av parterna att medkontrahenten enbart skulle ha huvudmannen att hålla sig till (jfr i p. 11 anförd litteratur samt Kurt Grönfors, *Ställningsfullmakt och bulvanskap*, 1961, s. 169 f.).

15. Presumtionen för att resebyrå handlar för egen räkning kan inte anses vara särskilt stark mot bakgrund av att resebyrå i de allra flesta fall handlar som förmedlare av resan och att detta förhållande ofta är känt för resenären. Emellertid ska också vägas in att en resebyrå i stor omfattning lämnar service till resenärer som är konsument. Det är därför inte lämpligt att utgå från att resenären alltid är klar över att det inte är resebyrå som är part i reseavtalet. Det kan inte heller förväntas att resenären gör några särskilda undersökningar i frågan. I stället bör det krävas av resebyrå att den klargör för resenären att byrå avser att träffa avtalet för huvudmannens och inte för egen räkning. Det får också anses tillräckligt att detta framgår av omständigheterna kring beställningen av resan. Men även om särskilda hänsyn alltså kan behöva tas i förhållande till konsument, bör utgångspunkten av systematiska och praktiska skäl vara densamma när resenären inte är konsument. Kravet på resenären när det gäller vad han eller hon borde ha insett kan dock komma att ställas högre i sådana fall.

16. Resebyråns ställning som mellanman i förhållande till resenären kan framgå på olika sätt, t.ex. genom utformningen av annonser, reklamutskick eller hemsidor på internet eller genom information när resenären vänder sig till resebyrå. Även annars kan det många gånger framgå för resenären att resebyrå har agerat som mellanman såsom genom brev- och e-postkonversation, utställda biljetter, bevis om resan eller fakturor.

OTA är inte part i reseavtalet i detta fall

17. Det har inte framkommit att M.F., när hon vände sig till OTA, uttryckligen upplystes om att bolaget uppträdde endast som förmedlare av resan. Frågan är då om detta ändå framgår av omständigheterna.

18. Av den i målet aktuella e-postkorrespondensen framgår att M.F. och hennes medresenärer ville boka en flygresa till Kroatien. Det framgår vidare att olika datum och resvägar diskuterades mot bakgrund av olika flygbolags rutter; särskilt nämndes SAS, Lufthansa och Malév. Redan härigenom står det klart att OTA inte agerade för egen räkning utan enbart förmedlade en flygresa. Dessutom angavs det i den faktura som sändes till M.F. att resan skulle utföras av "Malev Hungarian air-lines".

19. Det är därmed klarlagt att OTA har agerat på ett sådant sätt att det för M.F. åtminstone borde ha framgått att OTA uppträdde som förmedlare av resan.

Konsumentkrediter

20. Regler om krediter som en näringsidkare, vilken handlar för ändamål som har samband med den egna näringsverksamheten, lämnar eller erbjuder en konsument finns i konsumentkreditlagen. Ett kreditköp är enligt 2 § bl.a. ett köp av en tjänst som finansieras genom en kredit som lämnas av annan kreditgivare än säljaren, om tjänsten anges i kreditavtalet. Med ett sådant avtal avses bl.a. ett avtal om betalningsanstånd. Det krävs enligt förarbetena att tjänsten kan identifieras genom kreditavtalet. Vidare anges i förarbetena att begreppet tjänst omfattar bl.a. resor. (Se prop. 2009/10:242 s. 87.)

21. Lagen är i princip tillämplig på s.k. fakturakrediter, dvs. sådana kortfristiga krediter som är avsedda att finansiera ett köp av en vara eller en tjänst som kreditgivaren tillhandahåller konsumenten. Detsamma gäller beträffande s.k. fristående krediter, dvs. krediter som inte lämnas på grundval av något samarbete mellan en säljare och en kreditgivare. (Se a. prop. s. 39 f. och 88 f.)

OTA har lämnat en konsumentkredit

22. OTA betalade med egna medel den av M.F. bokade resan. I samband med översändandet av biljetterna till M.F. ställde OTA ut en faktura till henne med tio dagars betalningsanstånd.

23. M.F. hade ställning som konsument när hon beställde resan. OTA lämnade betalningsanståndet för ändamål som hade samband med den egna näringsverksamheten. Köpet avsåg en tjänst i form av en bestämd flygresa, vilket framgår av den faktura som OTA sände till M.F.

24. Oavsett på vilken grund OTA har gjort utlägg för biljetterna, har bolaget som fristående kreditgivare beviljat M.F. anstånd med betalningen vid ett

kreditköp enligt konsumentkreditlagen. Det saknar betydelse att beloppet inte förrän efter fakturans förfallodag kom att dras från bolagets BSP-konto samt att fakturans förfallodag inföll dessförinnan och före planerad avresa. Krediten är alltså att bedöma enligt konsumentkreditlagen.

Invändningsrätten enligt konsumentkreditlagen

25. Fristående fakturakrediter omfattas i princip av konsumentkreditlagen. I 4 § första stycket görs dock för kortfristiga krediter undantag från en stor del av lagens bestämmelser. Reglerna om köparens rätt att framställa invändningar enligt 29 § vid kreditköp är emellertid inte undantagna. Enligt dessa regler får köparen framställa samma invändningar på grund av köpet mot kreditgivarens krav på betalning som köparen kan göra mot säljaren.

26. När en part gör gällande att han eller hon inte behöver prestera eftersom motprestation riskerar att utebli, syftar detta på vad som brukar benämnas stoppningsrätt. Denna rätt har för köprättens del lagfästs i 61 § första stycket köplagen (jfr artikel 71 Förenta nationernas konvention den 11 april 1980 angående avtal om internationella köp av varor, CISG). Av bestämmelsen framgår att om det efter köpet visar sig att en parts handlingssätt eller ekonomiska förhållanden är sådana, att det finns starka skäl att anta att han eller hon inte kommer att uppfylla en väsentlig del av sina förpliktelser, får motparten för sin del ställa in fullgörelsen och hålla inne sin prestation. Denna suspensionsrätt är som framgår dubbelriktad; såväl naturagäldenären som penninggäldenären kan använda sig av den.

27. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i konsumentköplagen (1990:932). Emellertid har stoppningsrätten, som den kommit till uttryck i köplagen, tillagts betydelse inom hela kontraktsrätten då den anses ge uttryck för allmänna principer om befogenheter vid befarat avtalsbrott. Detta synsätt slog i rättspraxis igenom under den tid som 1905 års köplag gällde, i vilken någon motsvarande suspensionsbestämmelse inte fanns (se NJA 1986 s. 136, jfr till det anförda Svante O. Johansson, Stoppningsrätt under godstransport, ak.avh. 2001, s. 27 f. och 85 ff., Jan Hellner m.fl. Speciell avtalsrätt II. Kontraktsrätt. 2 häftet. Allmänna ämnen, 5 uppl. 2011, s. 84 ff. samt Johnny Herre, under medverkan av Jan Ramberg, Konsumentköplagen, 4 uppl. 2014, s. 472). Det saknas anledning att göra någon annan bedömning än att stoppningsrätten gäller också beträffande den här aktuella situationen.

M.F. får invända att hon inte har behövt betala på grund av risk för att motprestationen uteblir

28. M.F. hade haft rätt att mot Malév invända att hon inte behövde betala för resan, eftersom flygbolaget inte skulle kunna genomföra flygningen. Enligt 29 § konsumentkreditlagen kan hon då även mot OTA göra denna invändning. Hon är alltså inte betalningsskyldig för resan.

Slutsats

29. Hovrättens dom ska alltså ändras och OTA:s talan lämnas helt utan bifall.

Domslut

Med ändring av hovrättens dom i huvudsaken lämnar HD OneTicketAway AB:s talan utan bifall.

HD:s dom meddelad: den 23 december 2014.

Mål nr: T 3354-13.

Lagrum: 2, 4 och 29 §§ konsumentkreditlagen (2010:1846).

Rättsfall: NJA 1914 s. 318, NJA 1927 s. 573 och NJA 1986 s. 136.

Sökord: Avtalspart; Resebyrå; Flygresor; Mellanman; Konsumentkredit; Stoppningsrätt
